

quæ injungenda fuisset secundum justitiae æquitatem. Ut, verbi gratia, si pœnitens propter peccata solum merebatur unius anni pœnitentiam, imposta autem illi fuit pœnitentia septennis, non consequetur indulgentiam juxta proportionem ad pœnitentiam de facto injunctam, sed secundum proportionem ad eam, quæ juxta rectam prudentiam imponenda fuisset, quia propter solam injunctiam, vel imprudentiam confessoris non debet indulgentia augeri, præsertim quia talis pœnitentia injuncta, si de ejus injustitia constat, non obligat. Atque eadem ratione, si condigna pœnitentia nimium diminuta fuit, quando fuit injuncta, non propterea diminuetur indulgentiae effectus, ut ex utraque parte servetur æqualitas, semperque mensura indulgentiae sit eadem, scilicet, condigna pœnitentia secundum rectam rationem injungenda. Unde consequenter opinor, effectus harum indulgentiarum hoc tempore non esse mensurandos juxta quantitatem pœnitentiae, quæ nunc solet imponi, quæ regulariter est levissima, quia jam non imponitur secundum rigorem et æquitatem justitiae, sed secundum quamdam condescensionem ad hominum fragilitatem, consuetudine confirmatam; indulgentiae autem semper conceduntur secundum eamdem antiquam computationem dierum vel annorum, ut ex forma ipsa indulgentiarum constat. Unde etiam non probo, quod quidam dicunt¹, per indulgentiam tot dierum vel annorum simpliciter concessam sine illa additione, *de pœnitentiis injunctis*, plus remitti de poena purgatorii, quam per similem indulgentiam de pœnitentiis injunctis, quia per priorem remittitur tota poena, quæ respondet pœnitentiae debitæ etiam gravissimæ, per posteriorem vero solum tollitur poena, quæ respondet pœnitentiae de facto injunctæ. Sed hoc nobis non probatur; quia, si poena injuncta non est justa, illa non est mensura, sed quæ futura esset justa. Alias, si pœnitentia de facto injuncta, quamvis esset deficiens, esset mensura effectus indulgentiae, eadem ratione quando esset excedens, similiter esset mensura; ergo etiam posset habere majorem effectum quam alia indulgentia simpliciter concessa.

20. *An effectus indulgentiae commensuretur pœnitentiis, ut habent effectum ex opere operato, aut vice versa.* — Ad aliam difficultatem

¹ Vide Cordubam, q. 9, col. ult.. q. 32, punct. 2.

superius factam de effectu satisfactionis sacramentalis, respondeo incertum esse, quomodo effectus hujus partialis indulgentiae tot dierum vel annorum, sive de injunctis, sive de non injunctis pœnitentiis, illis commensuratur, an quatenus haberent effectum ex opere operantis, an ex opere operato. Videatur enim illud prius verisimile, tum quia indulgentia ibi indifferenter conceditur de pœnitentia injuncta, vel non injuncta; ergo per se non respicit sacramentalem pœnitentiam, ut ei commensuretur. Tum etiam quia sacramentalis effectus solum debetur ei qui re ipsa exercet opus sacramentale. Nihilominus oppositum credo verisimile, quia, ut supra dicebamus, per indulgentiam nullum detrimentum patitur is qui illam lucratur; ergo si ei remittitur tanta pœnitentia sacramentalis, ut nullum inde sentiat detrimentum, necesse est tantam poenam purgatorii ei condonari, quanta per talem pœnitentiam quovis modo remitteretur; ergo tam ex opere operantis quam operato. Nec refert quod interdum pœnitentia non sit injuncta, nam perinde est excusari hominem ab exequenda pœnitentia injuncta, vel immunem fieri, ne similis pœnitentia ei possit imponi.

21. *Solvitur tertia difficultas.* — Ultimam difficultatem attigit Corduba, q. 32, propos. 2, corol. 2, et concedit sequelam, nec putat inconveniens quod eadem indulgentia temporalis majorem purgatorii poenam remittat ei qui propter gravius crimen majoris pœnae debitor est, quia ad hanc indulgentiam accidentarium est, quod poena debita pro tali tempore acerbior sit, vel levior; per se autem solum est, ut remittatur poena pro tali tempore debita, quæcumque illa sit, sicut supra dicebamus per indulgentiam plenariam plus remitti ei qui plus debet, id tamen est accidentarium; nam per se solum convenit tali indulgentiae remittere totam, quæcumque illa sit; ita ergo cum proportione contingit in præsenti, et statim aliud exemplum adhibemus.

22. *Alia formula partialis indulgentiae.* — Quarta formula hujus partialis indulgentiae esse solet, quando remittitur tertia pars pœnae debitæ pro peccatis, vel in alia simili proportione; et hæc videtur omnium clarissima, quia non est dubium quin possit poena hoc modo per partes tolli, et consequenter quod is qui habet potestatem remittendi totam pœnam, possit tantum hujusmodi partem remittere, si judicet expediens. Solum videri pos-

set inconveniens, quia hæc pars non est in omnibus poena æqualis simpliciter, sed proportionalis suo debito. Hoc autem non est inconveniens, ut ex nuperdictis patet, quia illa inæqualitas est per accidens; nam ipsa indulgentia de se partem illam semper auferet, quæcumque illa sit. Dubitari etiam hic posset, an talis indulgentia remittat etiam pœnitentias injunctas, cum eadem proportione. Breve tamen dicendum est, si in indulgentia id exprimatur, non esse dubium quin ita fiat; si vero non exprimatur, rem esse dubiam; nam probabile est non relaxari pœnitentias injunctas, etiam quoad illam partem, nisi aliunde verisimiliter constet effectum indulgentiae extendi usque ad remissionem reatus illius pœnae, pro qua pœnitentiae erant injunctæ. Supererat hoc loco dicendum, an hi effectus indulgentiae infallibilis sint, vel possint augeri aut minui, vel impediti ex parte suscipientis; sed hæc dicentur melius infra, tractando de illo cui indulgentia conceditur.

DISPUTATIO LI.

DE THESAURO ECCLESIAE, QUI PER INDULGENTIAS DISPENSATUR.

Post effectus indulgentiarum dicendum sequitur de causis, ad quas pertinere videtur thesaurus Ecclesiæ, quia divitiae spirituales in eo contentæ sunt, veluti materia ex qua, vel potius sunt quasi moralia instrumenta, quibus solvuntur temporales pœnae; sicut pecuniae sunt materia, seu instrumenta contractuum humanorum. Denique hic thesaurus censetur esse quasi basis et fundamentum indulgentiarum; et ideo inter causas merito primum locum occupat. De quo tria potissimum desiderari possunt, scilicet, an sit, et ex quibus bonis constet, et quam necessarius sit ad indulgentiarum usum. Ad quem vero pertineat hujus thesauri dispensatio, in disputatione de causa efficiente indulgentiarum dicendum est.

SECTIO I.

Utrum in Ecclesia sit spiritualis thesaurus, qui per indulgentias dispensari valeat.

1. *Opinio negans.* — Non defuit inter Theologos, qui negaverit esse in Ecclesia hujusmodi thesaurum. Ita enim sensit Mairon., in 4, dist. 49, q. 2. Fundamentum ejus fuit, quia hic thesaurus aut constat meritis Christi, aut

Sanctorum; sed ex neutrīs constat; ergo nullus est. Minor quoad posteriorem partem tractabitur sectione sequenti. Quoad priorem vero probatur ex dicto auctore, quia merita Christi sufficiens præmium habuerunt in ipso Christo homine, quando propter illa exaltatus est, et accepit nomen, quod est super omne nomen. Maxime vero videtur hæc sententia posse juvari ex alia opinione Scotti, Durandi, et aliorum, qui negant Christi merita et satisfactiones fuisse infiniti valoris; nam si fuerunt finita, profecto constare non potest aliquid ex eis superfuisse, quod in thesauro reponeretur post solutionem factam pro toto genere humano ad redimendum illud, et post tot dona gratiae et gloriae, totque peccatorum ac pœnarum remissiones propter Christum hominibus concessas. Quod si adhuc aliquid de meritis et satisfactionibus Christi maneat irremuneratum in conspectu Dei, fortasse totum illud necessarium est ad persolvendas gratias omnes, et remissiones concedendas hominibus propter Christum, et applicandas per sacramenta et sacrificia usque ad finem mundi; nulla ergo ratione constare potest aliqua Christi merita esse in speciali thesauro Ecclesiæ, qui ad dispensationem indulgentiarum deserbit. Quod si quis respondeat illam opinionem falsam esse, Christique merita esse infinita, et ideo ad omnes hos effectus et varios applicationis modos sufficere, hinc sequitur thesaurum hunc etiam post diem judicij perpetuo duraturum, et sine condigno præmio permansurum, quod videtur inconveniens et contra excellentiam divinæ justitiae. Imo etiam sequitur non posse Deum exhaustire illum, aut condigne remunerare, quod divinæ potentiae repugnat.

2. *Sententia affirmans vera et de fide.* — Nihilominus dicendum est, esse in Ecclesia Christi thesaurum potissime ac præcipue constantem ex Christi meritis et satisfactione, qui inter alios modos per indulgentias applicari seu dispensari potest. Hæc assertio videtur esse de fide; et saltem contraria sententia a Theologis erronea censetur, ut videre licet in Cajet., Opusc. 15 de Indulgencie, c. 1, 2 et 3; Soto, d. 21, q. 1, art. 2; Palud., d. 20, q. 4; Medin., disp. 8 de Indulgencie, c. 43 et seq.; Cord., q. 2 et 3 de Indulg.; Petr. Sot., lect. 2 de Indulg.; Roffens., art. 17 contra Lutherum. Et præcipue tradita est et declarata hæc veritas a Clemente VI in extravag. *Unigenitus*, de Pœn. et remiss., ubi cum dixisset, Christum Dominum per effu-

sionem totius sanguinis sui nos redemisse, cum una gutta sanguinis propter unionem ad Verbum, ad redemptionem totius generis humani sufficere potuisset, subdit: *Quantum ergo exinde, ut nec supervacua, inanis, aut superflua tantæ effusionis miseratio reddetur, thesaurum militanti Ecclesiae acquisivit, volens suis thesaurizare filius pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiae participes sunt effecti. Quem quidem thesaurum non in sudario repositum, non in agro absconditum, sed per beatum Petrum cœli clavigerum, ejusque successores, suos in terris Vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandum.* Quæ verba et partes omnes nostre assertio[n]is continent, et singularum præcipua fundamenta ac rationes declarant.

3. *Ecclesiae thesaurum esse infinitum.* — Principale enim fundamentum hujus thesauri est unio Verbi incarnati ad humanam natu[r]am, in hunc finem facta, ut Verbum incarnatum lapsum hominem redimeret, et pro illo Deo Patri ex perfecta justitia satisfaceret. Ex quo mysterio necessario fuit consequens, ut opera et pœnæ ejusdem incarnati Verbi infiniti fuerint meriti ac satisfactionis. Cumque omnia ab ipso fuerint facta et assumpta, ut a Redemptore hominum, et propter eorum salutem, sequitur etiam ut thesaurum ex illis bonis operibus ac pœnis resultantem, non tam sibi quam ipsis hominibus, quibus semper futurus erat justitia, sanctificatio et redemptio, acquisierit. Hunc ergo thesaurum vere habet Ecclesia sibi a Christo acquisitum, et ex ejus meritis et satisfactione constanter.

4. Deinde sequitur quod idem Pontifex docuit, *ut sic sit infinitus thesaurus hominibus.* Nam opera Christi propter infinitam excellentiam suppositi operantis infinitum valorem ad meritum et satisfactionem habuerunt, ut in 1 tomo hujus tertiae partis, disp. 4, late demonstratum est. Atque haec sunt abundantes illæ d[omi]ni gratia, quas Deus in bonitate super nos ostendit in Christo Jesu, de quibus loquitur Paulus ad Ephes. 2, quas statim, c. 3, investigabiles d[omi]ni gratias Christi appellat, et dispensationem sacramenti a seculis in Deo. Per quæ verba egregie potest metaphora thesauri ad hunc Ecclesiae thesaurum accommodari. Hæc enim vox in propria ac primæva significatione materialem thesaurum significat, quem definiens Jurisconsultus in l. Nunguam, ff. de Acquirendo rer. domin., ait, esse depositionem quamdam pecu-

nie, cuius non extat memoria. Latius vero, et vulgari usu accipi solet pro cumulo, in quo res pretiosissimæ custoditæ et reconditæ sunt; merito ergo abundantissimus cumulus divitiarum Christi, thesaurus Ecclesiae dictus est, qui propter infinitatem suam investigabilis juxta phrasim Pauli appellari potest.

5. Tandem additum est a Pontifice dispensationem hujus thesauri Petro esse commissam; loquitur autem præcipue de dispensatione per indulgentias, quas ibi confirmare, et concedere intendebat, et ita etiam confirmat ultimam nostræ assertionis partem. Ad quam explicandam ulterius advertendum est, juxta doctrinam fidei, merita Christi et satisfactiones ad plura sufficere, quam actu efficiant; sic enim dixit Joannes, 1 Can., c. 2, Christum esse propitiationem pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam totius mundi; redemit enim Christus omnes mundi homines, etiamsi non omnes salvantur. Quod etiam manifeste confirmat esse in Ecclesia, seu apud Deum thesaurum meritorum Christi, in quo extant merita, et satisfactiones pro talibus oblata, quamvis eis non applicentur; fit etiam inde, præter Christi d[omi]ni gratia necessariam esse applicationem earum nobis factam, ut per earum effectus divites efficiamur. Rursus pro certo supponendum est, hunc Christi, et Ecclesiae thesaurum multis aliis modis hominibus applicari præter indulgentias; scilicet, per sacramenta, per sacrificium, et per alia fidelium opera. Ex quo concluditur obiter alia ratio convincens necessitatem hujus thesauri. Si enim Christi merita jam essent omnino ad æquitatem remunerata, nihilque amplius posset de justitia nobis propter illa dari, neque effectus sacramentorum nobis darentur, ut justum præmium meritorum Christi, neque nos possemus hac fide et fiducia postulare aliquid propter Christi merita, quæ omnia sunt absurdæ, et heretica. Igitur ex aliis usibus meritorum Christi (ut sic dicam) evidenter convincitur esse in Ecclesia thesaurum eorum. Addimus ergo inter alios modos dispensandi hunc thesaurum, unum esse per indulgentias, quod non aliter nunc probandum est, quam illo quo probavimus esse in Ecclesia indulgentias, et potestatem illas concedendi. Nam Clem. VI, ex eisdem clavis Petro commissis, ex quibus nos indulgentiarum potestatem collegimus, infert dispensationem ejusdem thesauri per indulgentias, quia, nimurum. eadem est potestas,

unusque et idem actus ejus, quia licet indulgentia respectu hujus, cui conceditur, sit liberalis remissio, tamen respectu Dei est sufficiens solutio ex meritis et satisfactionibus Christi; hic enim est optimus modus conciliandi misericordiam cum justitia; estque modus possibilis, atque adeo comprehensus sub universali potestate ligandi et solvendi, quæ est Petro commissa, ut latius sectione tertia declarabimus.

6. *Maironis fundamentum diluitur.* — Ex his ergo facile intelligitur superflue ab hereticis queri, ubi sit hic Ecclesiae thesaurus, quasi vero materialis ille sit, ut locum aliquem, in quo merita custodiantur, requirat. Est ergo res spiritualis, et moralis, non in materiali loco, sed in divina acceptatione et præsencia existens. Constat etiam ex dictis, ineptissimum, ac valde erroneum esse Maironis fundamentum, — tum quia falsum est Christum in sua humanitate recepisse præmium adæquatum suis meritis; quamvis enim exaltatio, et gloria extrinseca et accidentalis, quam sibi promeruit, fuerit magnæ estimationis ac valoris, non tamen est comparabilis cum infinito valore meritorum ejus. Tum etiam, quia nihil distinguit inter meritum et satisfactionem, eum tamen hæc valde diversa sint, ut in superioribus tactum est, et in sequenti sectione iterum dicemus. Quidquid ergo fuerit de Christi operibus, ut meritoria sunt, tamen ut sunt satisfactoria nihil ipsi Christo profuerunt; ad indulgentiarum autem effectum, thesaurus potius satisfactionum necessarius est, quam meritorum, cum ille effectus in sola remissione temporalis pœnæ consistat, quæ per satisfactionem compensanda seu redimenda est.

7. *Objectio ex aliorum Doctorum opinione endatur.* — Quod vero ex aliorum opinione objiciebat, valorem meritorum Christi non esse infinitum ad meritum et satisfactionem, convincitur profecto ex dictis alienum esse a verbis Pauli, et mente Pontificis, et communiori sensu Ecclesiae, et graviorum Doctorum, fundato in excellentia personæ Christi; de qua re latius diximus in citato loco de Incarnatione. Addo denique etiam illos Doctores non negare thesaurum hunc ut constantem ex meritis et satisfactionibus Christi, quia, licet negent valorem meritorum Christi simpliciter esse infinitum ex dignitate personæ operantis, non tamen negant quamdam infinitatem quasi syncategorematice ex parte divinæ acceptationis, quia potuerunt illa

Christi opera acceptari a Deo ad majus et majus præmium, seu majorem et maiorem remissionem peccatorum in infinitum. Unde etiam non negant, nec negare possunt Christi opera de facto acceptata esse a Deo tanquam sufficientia ad redimenda, quoad culpas et pœnas, omnia peccata hominum, quæ a principio mundi fuerunt, et nunc sunt, et erunt usque ad finem seculi, cum id expresse Scripturæ doceant infinitis locis, præsertim loco citato 1 Joan. 2, Actorum item 4, et ad Ephes. 1. Ex hoc autem principio evidenter sequitur, thesaurum meritorum et satisfactionum Christi non esse exhaustum, neque exhauriendum esse usque ad finem seculi, quantumcunque per indulgentias, vel per alia media ex illo persolvantur et remittantur pœnæ debite peccatis hominum; nam, licet fingatur esse actu finitus, ad minimum tantus est, quantus ad omnia illa peccata, et omnia debita eorum compensanda necessarius ac sufficiens est. Alioqui si objectio eset alicujus momenti, etiam timere possemus, ne sacramentorum virtus ad remittenda peccata et pœnas eorum amitteretur, consumpto jam toto thesauro divitiarum Christi.

8. Neque ullo modo dicere potest Catholicus, ex meritis et satisfactionibus Christi solum esse in thesauro repositum id, quod sufficit ad compensandas omnes gratias, vel remissiones cum effectu donandas usque ad diem judicii per sacramenta vel sacrificia, tum quia necesse est ut valeat ad redimenda omnia peccata quæ aliquando erunt, etiam ea quæ nunquam remittentur, alias non fuisse sufficiens redemptor omnium; tum etiam quia non solum ad effectum sacramentorum, et sacrificia, sed etiam ad omnem gratiam vel remissionem, que alia quacunque via hominibus datur, efficax est, alioqui non fuisse Christus perfectus et universalis redemptor quoad efficaciam. Quamvis ergo demus licentiam fingendi thesaurum illum esse finitum, timeri non potest, quod ad indulgentiarum effectus sufficientiam non habeat. Verum est tamen, sufficientiam illum si non in intrinseco valore et dignitate, sed in sola extrinseca Dei acceptatione fundatur, ut dicti auctores dicunt, non esse veram sufficientiam ad perfectam justitiam sufficientem, sed imperficiam valde, quantum est ex parte ipsius Christi. Ideoque longe melius ac sapientius dixit Clemens VI, non esse timendum de diminutione aut consumptione hujus thesauri, propter infinitatem meritorum Christi, quam non

in Dei acceptationem, sed in Verbi dignitatem reduxit.

9. Unde consequenter fatendum est, etiam post diem judicii perpetuo duraturum hunc thesaurum, et in eo futuras esse satisfactiones sufficientes ad infinita alia peccata remittenda, et indulgentias in infinitum concedendas. Neque id est otiosum, sicut potentia Dei non est otiosa, etiamsi infinita possit operari, quae non operatur, quia est attributum quoddam connaturale ipsi Deo pertinens ad perfectionem ejus; ita enim infinitus valor proprietatum operum est quasi naturalis proprietas Dei hominis, pertinens ad perfectionem ejus. Neque etiam hoc derogat aliquid iustitiae vel omnipotentiae Dei, quia si consideremus rationem meriti et premii, ad iustitiam satis est ut detur totum illud premium, ad quod ab operante efficaciter ordinatur tale meritum; ad potentiam vero sufficit, ut quantum Christus mereri potuit efficaciter, tantum potuerit Deus remunerare, ut satis in citato loco explicatum reliquimus. Eademque proportio est inter satisfactionem pro culpa vel poena, et earum remissionem. Solum possumus addere, majorem fuisse valorem satisfactionis Christi quam potuerint esse peccata hominum, et consequenter remissionses eorum. In quo non vincit Christus potentiam vel bonitatem Dei, sed potentiam, vel potius impotentiam hominum ad peccandum, quia plus potuit ipse solus satisfacere quam possint omnes homines offendere seu demereri, etiamsi et ipsi et eorum peccata in infinitum multiplicentur.

SECTIO II.

Utrum thesaurus Ecclesiæ, qui per indulgentias dispensatur, constet etiam ex satisfactionibus Sanctorum.

1. *Maironis et Durandi opinio.* — Prima ratio. — Ex Theologis, præter Maironem, Durandus, in 4, d. 20, q. 2, ausus est negare thesaurum Ecclesiæ, ut constantem ex meritis vel satisfactionibus aliorum præter Christum, afferatque duas rationes. Prima est eadem cum ratione Maironis, quia opus perfecte remuneratum in uno, non debet etiam in altero remunerari; sed opera justorum, vel sunt jam condigne remunerata in animabus eorum, vel si quid superest de præmio saltem secundario, in die resurrectionis ultimæ conferetur. Hæc enim ratio, licet in Christos ruerit invalida, in aliis Sanctis videtur

efficax, tum quia merentur sibi tam essentiale commodum quam accidentalia præmia; tum etiam quia valor operum ipsorum finitus est, potestque recipere adæquatum præmium, quod Deus de facto præbet, etiam ultra condignum, juxta illud: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Et illud: *Mensuram bonam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinu vestro.* Aliter potest hæc ratio proponi. Nam si quæ merita Sanctorum reponerentur in thesauro Ecclesiæ, maxime illa quæ Sanctis superflua sunt; nam quæ sunt illis necessaria, aliis non applicantur; sed nulla sunt merita illis superflua, quia omnia sunt eis utilia et efficacia ad aliquod premium, quia nullum est vel minimum opus apud Deum, quod careat mercede sua; ergo nulla supersunt Sanctorum merita, quæ in thesauro reponantur.

2. *Solvitur primo.* — *Rejicitur responsio.* — *Solvitur secundo.* — Duplex vero solutio ad hanc rationem dari solet. Prior est, merita Sanctorum, quamvis in ipsis habeant condignum præmium, posse valere ad impenetrandum aliis, vel merendum de congruo aliquod bonum, vel aliquam poenæ remissionem. Certum est enim justum posse mereri de congruo, et impetrare alteri aliquod gratiae beneficium, ob quod non privatur præmio de condigno correspondente illi operi, per quod alteri meruit, seu impetravit. Hæc vero responsio, licet veram doctrinam contineat, non tamen est ad rem præsentem, quia hic agimus de thesauro Ecclesiæ sufficiente ad efficacem remissionem cum æquitate iustitiae respectu Dei; in sola vero imprecatione, aut merito de congruo non intercedit hæc ratio iustitiae. Est ergo secunda responsio, aliud esse considerare in operibus justorum rationem bonitatis ac meriti, aliud vero rationem poenitatis et satisfactionis; et quamvis sub priori ratione non inveniantur superflua, sub posteriori tamen inveniri, quia interdum Sancti plures poenas et poenitentias suscipiunt, quam ad satisfaciendum pro peccatis suis necessariae illis sint; sub illa ergo ratione recondi poterunt in thesauro Ecclesiæ, et prodesse ad remittendas aliorum poenas.

3. *Durandi replica.* — Secunda Durandi ratio. — Contra hoc vero tacite replicat Durandus, quia vel unus justus per modum suffragii poenitatem suam pro alio obtulit ad satisfaciendum pro illo, et sic jam illa satisfactione non est superflua, quia in alio jam ha-

bet effectum; vel illam poenam non sic obtulit, sed simpliciter sustinuit propter Deum, et tunc opus illud, præter essentiale præmium illi respondens quatenus bonum est, habebit accidentale præmium condignum, quatenus tale est; ergo sub utraque ratione manet condigne remuneratum; ergo sub neutra ratione habet aliquid superfluum, quod in thesauro Ecclesiæ reponatur. Atque hinc confirmatur secunda ratio Durandi, quia opus unius non potest alteri prodesse de justitia, nisi ad hunc finem ab ipsomet operante referatur; nam est illa veluti donatio quædam, quæ propria voluntate fieri debet; sed justi nunquam habuerunt hanc intentionem reponendi opera sua in thesauro Ecclesiæ, ut aliis prosint, sed sibi merendi quantum potuerint apud Deum, in quo valde sunt dissimiles Christo, ut perse constat; ergo opera justorum non reponuntur in thesauro Ecclesiæ.

4. *Tertia ratio pro eadem sententia.* — His rationibus, quæ a priori sunt, possumus nos alias adjungere. Tertio igitur argumentor, quia ex contraria sententia sequitur, in veteri synagoga, imo et ab origine mundi fuisse in Ecclesia thesaurum meritorum, saltem ut resultantem ex superfluis operibus Sanctorum, quamvis non ex meritis Christi, quia non erant exhibita; nam quod fuerint prævisa, non satis est, ut dicantur jam fuisse in thesauro Ecclesiæ, quia quod nondum est factum, nondum est acquisitum, seu thesaurizatum. Probatur ergo sequela, quia etiam illo tempore potuerunt viri eximii in sanctitate, in hac vita majora mala poenæ suscipere, vel sustinere, quam propter sua peccata deberent, juxta illud Job 6: *Utinam appetenderentur peccata mea, et calamitas, quam patior, in slatera! quasi arena maris hæc gravior appareret.* Sic etiam verisimile est innocentem Abel, post sanctissima opera injustam mortem patienter sustinendo, ultra debitum proprium satisfecisse; ergo si hoc satis est ad thesaurem, etiam eo tempore erat in Ecclesia thesaurus. Consequens autem videtur absurdum, quia alias consequenter concedendum erit fuisse eo tempore in Ecclesiæ potestatem dispensandi thesaurum illum, alioqui inutilis fuisse talis thesaurus; nam in thesauro abscondito et inviso nulla est utilitas, ut Sapiens, Ecclesiast. 20 et 21, significat; fuisse ergo tunc potestas concedendi indulgentias, atque adeo potestas clavum, quod absurdum est.

5. *Quartaratio.* — Quarto argumentor, quia

Thesaurum Ecclesiæ etiam ex meritis Sanctorum constare. Assertio certa.

6. Nihilominus dicendum est, thesaurum Ecclesiæ non solum constare ex meritis Christi, sed etiam ex meritis Sanctorum. Assertio certa est; expresse enim docetur a Clemente in dicta extrav. dicente: *Ad cuius quidem thesauri cumulum B. Dei Genitricis, et omnium electorum a primo justo usque ad ultimum, adminiculum præstare noscuntur.* Et id confirmavit Leo X in bulla in qua errores Lutheri condemnavit, et in Decreto missio ad Cajetanum, quod ipse refert, 3 part., q. 28, art. 5, ubi ait. Pontificem posse thesaurem Iesu Christi et Sanctorum dispensare; et sub pena excommunicationis ipso facto incurriendæ, et Summo Pontifici reservatae id teneri atque doceri præcipit. Et ita in hac doctrina asserenda convenient Theologi superiori citati. Solet autem veritas hæc præcipue suaderi illis testimoniiis Scripturæ, quibus supra probavimus esse inter fideles communicationem honorum operum, et unum posse alteri satisfactionem suam per modum suf-

fragii communicare; ex illo enim principio hæc veritas facile colligitur, ut statim ostendamus. Hic addere possumus id 2 ad Cor. 12: *Non quero quæ vestra sunt, sed vos. Non enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis; ego autem libentissime impendam, et superimpendar ego ipse pro animabus vestris;* ubi significat Paulus se, ut spiritualem patrem, thesaurizare filiis suis, quos per Evangelium in Christo genuerat, et in hunc finem se esse paratum ad vitam pro illis tradendam. Et hinc fortasse sumpsit occasio-
nem Origenes, ut diceret, hom. 10 et 24 in Num., Paulum suo modo expiavisse peccata aliorum, pro Christo patiëntio. Facit præterea id 2 Cor. 8: *In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia restræ inopia sit supplementum.* Quorum verborum sensus esse videtur, sicut ex abundantia divitiarum materialium quidam subveniunt indigentibus, ita ex spirituali abundantia quorundam fidelium posse aliis spiritualiter indigentibus subveniri. Hæc ergo abundantia spiritualis conferet ad quodam incrementum Ecclesiastici thesauri. Quæ testimonia licet forte per se sola non cogunt, tamen, supposita Ecclesiastica traditione et doctrina, cum illa optime quadrant, et prædictum sensum aptissime admittunt, quia significant, in quibusdam fidelibus tantam esse abundantiam meritorum, ut per ea possint aliis indigentibus prodesse. Unus autem modus subveniendi est per communicationem satisfactionis, quæ, sicut potest alicuius personæ privatum donari per modum suffragii, ita etiam potest thesauro Ecclesiæ relinquere; ergo quando Scriptura universe et indefinite loquitur, merito intelligimus, hæc omnia summatim comprehendere.

Prima explicatio modi hujus thesauri.

7. *Duplex proprietas operum justorum.* — Ut autem, et modum hujus thesauri, quantum ex Sanctorum meritis constat, et rationem ejus a priori explicemus, advertendum est, in operibus justorum quosdam esse effectus omnino proprios et quasi immanentes, qui non possunt aliis communicari; hujusmodi sunt efficere et bene disponere ipsum operantem ad cavenda via contraria, et ad operandos similes actus virtutis, et divinam sanctificationem et gratiam recipiendam vel augendam; item mereri de condigno aliquod præmium, præsertim essentialie. Alii vero sunt effectus talium operationum, quos non

solum in ipsis operantibus, sed etiam in aliis habere possunt; hujusmodi sunt impetratio alicujus beneficii, vel alicujus pœnae remissio per vim impetrandi, merendi de congruo, et satisfaciendi pro pœna temporali. Dixerunt vero aliqui, ut supra vidimus agendo de suffragii, hæc opera etiam quoad vim satisfaciendi ita esse propria ipsius justi operantis, seu patientis, ut nullus justus præter Christum possit alteri donare illa sub hac ratione, seu pro alio solvere, aut satisfacere. Juxta quam opinionem consequenter dicendum est, thesaurum Ecclesiæ non constare ex satisfactionibus Sanctorum, neque ex illis applicari aliquid per indulgentias ad solutionem temporalium reatum. In quo multum accedit illa sententia ad Durandi sensum. Differre tamen potest ab illo, dicendo, merita Sanctorum, quatenus habent vim impetrandi aliquid, merendo etiam illud de congruo aliis, sub eractione manere reposita in thesauro Ecclesiæ; nam sub eadem dici possunt superabundantia seu superflua, quia sufficientia sunt ad impetrandum et obtinendum a Deo ex prædicta ratione meriti plura beneficia, quam de facto Deus propter illa contulerit justis, seu Ecclesiæ, quod videtur satis ad salvanda verba Pontificum. Nam Clemens VI, in extrav. citata, non de satisfactione, sed de meritis loquitur. Item non loquitur solum de excellenteribus Sanctis, qui superabundantes solent habere satisfactiones, sed in universum de omnibus electis a primo justo, usque ad ultimum, et omnium merita dicit adminiculum præstare; certum est autem non omnes habuisse superflua satisfactiones, alioqui fere nullus eorum purgatorium adiisset; loquitur ergo de meritis quoad vim impetrandi seu merendi de congruo. Item subdit, hunc thesaurum Ecclesiæ, non solum ex ea parte qua infinitus est propter Christi merita, sed etiam ex qua parte constat ex meritis Sanctorum, consumi non posse, quia quanto plures et ejus applicatione trahuntur adjustitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. Quæ ratio supponit, quælibet merita Sanctorum, etiam quæ in ipsis præmiantur de condigno, conferre aliquid ad cumulum thesauri; alioqui si ex satisfactionibus constaret, non esset verum in universum, omnem satisfactionem, quæ consumitur per applications, seu solutiones pro aliquibus factas, ex eorum meritis restaurari, quia sèpissime accidere potest ut multi eorum nullas habeant superflua satisfactiones. Denique accedit in favorem hu-

lus sententiæ, quod juxta illam facillime solvuntur rationes dubitandi in principio positæ, ut consideranti facile patebit. Quod si aliquis objiciat, quia juxta hanc sententiam non poterit ex meritis Sanctorum fieri solutio, et consequenter thesaurus Ecclesiæ, ut constans ex illis, nihil confert ad indulgentias concedendas. Responderi potest concedendo priorem partem et negando posteriorem; propria enim solutio pro debito pœna revera non fit nisi per aliquam satisfactionem; nihilominus tamen Sanctorum merita in thesauro Ecclesiæ reposita conferre possunt, ut fiat remissio pœnae sine propria satisfactione, vel absque ulla solutione, vel per solutionem faciem ex sola Christi satisfactione.

8. *Predicta sententia improbat.* — Nihilominus sententiam hanc, quatenus a thesauro Ecclesiæ, et ab usu indulgentiarum excludit satisfactiones Sanctorum, falsam et cavendam censeo; nam est contra communem sententiam Theologorum, ut videre licet in omnibus, quos in hac et præcedente sectione citavi; est etiam contra communio rem sententia, non de satisfactione, sed de meritis locutus. Item non loquitur solum de excellenteribus Sanctis, qui superabundantes solent habere satisfactiones, sed in universum de omnibus electis a primo justo, usque ad ultimum, et omnium merita dicit adminiculum præstare; certum est autem non omnes habuisse superflua satisfactiones, alioqui fere nullus eorum purgatorium adiisset; loquitur ergo de meritis quoad vim impetrandi seu merendi de congruo. Item subdit, hunc thesaurum Ecclesiæ, non solum ex ea parte qua infinitus est propter Christi merita, sed etiam ex qua parte constat ex meritis Sanctorum, consumi non posse, quia quanto plures et ejus applicatione trahuntur adjustitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. Quæ ratio supponit, quælibet merita Sanctorum, etiam quæ in ipsis præmiantur de condigno, conferre aliquid ad cumulum thesauri; alioqui si ex satisfactionibus constaret, non esset verum in universum, omnem satisfactionem, quæ consumitur per applications, seu solutiones pro aliquibus factas, ex eorum meritis restaurari, quia sèpissime accidere potest ut multi eorum nullas habeant superflua satisfactiones. Denique accedit in favorem hu-

tua est, et operatur sine extrinseco administrculo alicujus impetrantis. Sicut operatur etiam efficaciter in sacramento ex vi meritorum Christi, sine alterius intercessione. Item quia ubi intercedit æqualis solutio juxta institutionem, non est necessaria alicujus Sancti intercessio, ut acceptetur solutio et fiat remissio, ut patet in satisfactione condigna, quam justus exhibet pro peccatis suis; sed per indulgentias fit condigna solutio, saltem ex satisfactionibus Christi; ergo, si illa supponatur, necessaria non est aliqua impetratio, ut fiat remissio, quæ est effectus indulgentie. Ad summum ergo posset remote et per accidens conferre ad hunc effectum impetrandi alteri dispositionem, ne impediatur, vel aliquid simile, cum tamen Pontifices indicent merita Sanctorum per se concurrere moraliter per modum pretii, quod dispensatur.

9. Denique juxta illam sententiam plures penalitates justorum de se sufficientissimæ ad satisfactionem Deo pro pœnis peccatorum, sine ullo fructu perpetuo manerent, nec possent illum habere apud Deum, ut patet de omnibus pœnis, quibus ad propriam satisfactionem non indigent, quod certe est absurdum, et alienum a divina providentia. Nam si omnes illæ pœnae seu satisfactiones possint habere convenientissimum usum, juxta dispositionem divinæ sapientiæ et justitiae, cur dicemus statim omnes perire, et quasi pro nihilo reputari? cum Christus Dominus, Luc. 21, de Sanctis, qui propter nomen ejus gravissima mala patiuntur, dicat: *Et capillus de capite vestro non peribit.* Accedit tandem, quia, si satisfactiones Sanctorum inutiles sunt, certe ad impetrandum propter merita eorum non est necessaria potestas clavium; nam quælibet privata persona potest hoc facere re-presentando Deo hujusmodi merita; idque faciebant olim Hebrei, postulando a Deo remissionem poenarum propter Abraham, Isaac et Jacob, etc.; at vero merita Sanctorum, prout manent in thesauro Ecclesiæ, specialiter dispensantur per potestatem clavium.

Alio modo ratio hujus thesauri explicatur.

10. *Non repugnat justum aliquo tempore vita esse sine reatu pœnae.* — Aliter igitur ratio et modus hujus thesauri explicandus a nobis est, supponendo, unum justum posse pro alio satisfacere propter unionem charitatis; et deinde addendo in sanctis hominibus multa fuisse opera pœnalia, vel passiones voluntarie aut patienter pro Deo susceptas, et

consequenter habentes magnum valorem et sufficientiam ad satisfaciendum, quæ neque in ipsis, neque in aliis habuerunt effectum compensandi aliquem poenæ reatum ipsis æqualem. Quod quidem respectu ipsorum Sanctorum est certum, ut in Job et Abel supra declaratum est. Deinde hoc est evidens in novo Testamento, nam Beatissima Virgo multa et gravissima propter Deum passa est; imo omnia opera illius sufficientia fuerunt ad aliquam satisfactionem, juxta principia supra posita de satisfactione; et tamen manifestum est in ipsa non potuisse habere effectum quatenus satisfactoria erant, quia nullum peccatum habuit. Simile argumentum fieri potest de Joanne Baptista, nam licet aliquando leviter peccaverit, tamen illud pene nihil fuit respectu pœnitentiae et sanctitatis ejus. Et idem credi potest de aliis Sanctis, praesertim de his qui vel nunquam mortaliter peccaverunt, vel certe magnum et longum vitæ tempus sine his gravioribus culpis in magna vitæ asperitate et sanctitate transegerunt. Imo si justus, pro aliquo tempore vitæ etiam brevissimo, existit sine reatu culpæ aut pœnæ apud Deum, quidquid virtutis in eo tempore operatur, satisfactorium est, et in eo non habet effectum. Neque hujusmodi status pro aliquo tempore repugnat, etiamsi justus septies in die cadat, quia potest etiam septies in die resurgere, vel etiam aliquo die stabilis cum divina gratia permanere, et cum eadem plenam remissionem obtinere. Tunc autem vere petit: *Dimitte nobis debita nostra, vel quia non tantum pro se, sed etiam pro aliis justis et tota Ecclesia orat; vel quia certo scit habuisse debita, ignorat autem an sibi fuerint remissa; vel denique, quia propter peccatum non solum meretur homo ordinariam pœnam purgatorii, sed etiam aliquas extraordinarias pœnas hujus vitæ, ut verbi gratia, privationem aliquam favoris, vel abundantioris Dei auxilii, aut permissionem alicujus mali, pro quibus non potest condigne satisfieri, nisi gratis remittantur.*

11. Justus potest habere superabundantes satisfactiones aliis fidelibus non applicatas. — Constat igitur posse justos habere superabundantes satisfactiones, quantum ad ipsos spectat. Quod vero etiam illas habeant respectu aliorum declaratur breviter. Primo, quia satisfactiones unius justi, quæ ipsi non sint necessariae, non statim applicantur aliis indigentibus, ut in eis habeant effectum, nisi ex intentione ipsius operantis alicui donentur,

quia alias nullo titulo efficiuntur alterius; nulli autem prodest satisfactio, nisi propria, vel que aliquo titulo propria efficiatur. Neque est ulla ratio ob quam huic potius quam illi applicetur, nisi quis fortasse fingat statim distribui inter omnes justos indigentes, secundum partes æquales aut proportionales, quod gratis et sine fundamento fingeretur; nam etiam ipsius Christi satisfactio, quæ illi necessaria non fuit, non statim distribuitur inter alios, donec singulis per determinata media, juxta ipsiusmet Christi voluntatem et intentionem applicetur. Sæpe autem justi pœnas sustinent, vel voluntarie accipiunt, non applicando eas in particulari aliis; ergo sæpe habent satisfactiones, quæ neque in ipsis, neque in aliis habent effectum. Præterea, contingit justum applicare satisfactiones suas alteri, qui vel illis non indiget, quia plenam remissionem consecutus est, vel certe in illo non habent effectum, propter obicem inventum in ipso, pro quo offeruntur. Illæ ergo satisfactiones neque in operante, neque in altero habent effectum.

12. Ratio D. Thomæ, quare superabundantes satisfactiones ponantur in thesauro Ecclesiæ. — Has ergo satisfactiones Sanctorum dicimus reponi in thesauro Ecclesiæ, ut per publicam potestatem ejus Petro a Christo concessam, fidelibus applicentur, ac per indulgentias dispensentur. Ita explicat rem hanc Theologi citati, fuitque mens D. Thom., in 4. d. 20, q. 1, art. 3, q. 1; propterea enim rationem et quasi fundamentum indulgentiarum posuit in unitate corporis mystici, in qua multi in operibus penitentiae supererogaverunt ad mensuram debitum suorum, et multis etiam tribulationes injustas sustinuerunt, per quas multitudo pœnarum poterat expiari, si eis deberetur, quorum meritorum tanta est copia, quod omnem panam debitam nunc in viventibus excedat. In quibus verbis aperte D. Thom. prædicto modo explicat abundantes satisfactiones Sanctorum. Rationem autem, ob quam hujusmodi satisfactiones superabundantes reponuntur in thesauro Ecclesiæ tanquam bona communia ejusdem Ecclesiæ, reddit statim ex intentione ipsorum operantium; nam unus potest pro aliis satisfacere juxta intentionem suam, et ideo, si alicui suam satisfactionem applicet, illi prodest, si non sit impedimentum; quando vero nemini applicat, et ipse etiam tali satisfactione non indiget, hoc ipso, vel formaliter, vel virtualiter intendit per illa opera Ecclesiæ prodesse

duobus modis factum esse intelligi potest: primo, quia Christus hoc ipsum in particulari instituit, ac Petro et Apostolis declaravit; secundo quia ex natura rei consequitur, eo ipso, quod ex Christi voluntate Petrus toti Ecclesiæ præstet, et illa bona jam sunt facta ipsius Ecclesiæ. Et fortasse utrumque verum est, nam primum est consentaneum Scripturæ dicenti, Christum et Spiritum Sanctum docuisse Apostolos omnem veritatem Ecclesiæ necessariam, Joan. 14 et 15, ad Rom. 8, ad Ephes. 1, et sæpe alias. Secundum autem est consentaneum rationi, ut D. Thomas recte declarat.

14. Cur Pontifices merita dicant Sanctorum reponi in thesauro Ecclesiæ. — Tandem ex his satis exposita manet decretalis illa Leonis X, quæ totam hanc doctrinam continet. Nec dubitandum est quin eadem fuerit mens Clementis VI; illam enim Leo explicat, dum profitetur se declarare quid in hoc Romana Ecclesia sentiat. Neque in eo haesitandum est, quod predicti Pontifices nomine meritorum, et non satisfactionum utuntur; nam eodem modo loquuntur de Christi meritis, solentque ipsæ satisfactiones merita appellari, tum quia nostra satisfactio ad Deum fit per modum enjusdam meriti, quia non fit per compensationem omnino æqualem secundum æqualitatem physicam rei ad rem inter ipsas pœnas; sic enim minor est pœna hujus vitæ quam purgatorii; sed fit per æqualitatem, seu proportionem moralem, quia pœna hojus vitæ voluntarie accepta et cum talibus circumstantiis habet valorem moraliter æquivalentem pœnam purgatorii, in quo ad modum meriti se habet, ideoque solet meritum appellari. Tum etiam ratione subjecti seu propter identitatem cum merito; nam satisfactio fieri solet per opus meritorium, ut supra diximus; ideo, licet meritum et satisfactio, ratione formali, et per habitudines ad suos terminos, distinguantur, nihilominus sub nomine meritorum simpliciter illa opera, quæ utramque rationem habent, comprehendi solent. Unde ulterius advero, nos non negare quin opera justorum maneant aliquo modo in thesauro Ecclesiæ, quoad vim impetrandi et merendi de congruo nobis aliqua bona; sed affirmamus etiam manere sub ratione satisfactionis, et sub illa maxime applicari et dispensari per indulgentias, quavis citata decreta loquuntur de illis sub nomine meritorum, quia utramque rationem melius comprehendit.

13. Thesaurum, ut Sanctorum satisfactionibus constantem, deseruire ad indulgentias, et per Papum dispensari posse. — Atque hinc colligit idem D. Thom. hunc thesaurum quatenus constantem ex satisfactionibus Sanctorum, ad effectum indulgentiarum deseruire, et per eum dispensari posse, qui potestem habet concedendi indulgentias. Nam ea (inquit) bona, quæ sunt alicujus multitudinis communia, distribuuntur singulis de multitudine secundum arbitrium ejus qui multitudini præstet. Unde, sicut aliquis consequeretur remissionem pœnae si alius pro eo satisficeret, ita si satisfactio alterius per eum, qui potest, ei distribuatur. Ex qua ratione intelligere licet, quod licet satisfactiones Sanctorum ex eorum voluntate processerint, fuerintque veluti donatae Ecclesiæ, nihilominus potestas eas dispensandi non manat ab ipsis Sanctis, sed a Christo, qui ei dedit pastorem qui Ecclesiæ præstet. Sicut bona etiam temporalia donantur Ecclesiæ per voluntatem fidelium; postquam vero donatae sunt, eorum dispensatio ad eum pertinet, cui Christus talem potestatem concessit. Hoc ergo est quod Leo X, in citata Decretali, declaravit, ad potestatem clavium Petro datum a Christo pertinere, dispensare hunc thesaurum, etiam ut constanter ex satisfactionibus Sanctorum. Quod